

MAGDALENA PYTER

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska

John Paul II Catholic University of Lublin, Poland

e-mail: magdalena.pyter@kul.pl

<https://orcid.org/0000-0002-2203-0185>

Uczeń i Mistrzowie. Więzi profesora Tadeusza Silnickiego z lwowskimi uczonymi

The disciple and the masters:
Professor Tadeusz Silnicki's ties to Lviv scholars

The article investigates the scholarly and professional relationship between Professor Tadeusz Silnicki, a distinguished historian of law, and his masters: Professor Oswald Balzer and Professor Władysław Abraham. It aims to illuminate the bonds forged between the young aspiring scholar and two eminent legal historians active at the turn of the twentieth century. These connections began with Silnicki's presence at their lectures and seminars at the University of Lviv (UL, then known as the Jan Kazimierz University in Lviv) as a student. He was initially drawn to the history of law, later broadening his interests to the history of canon law. He formalised his passion for historical and legal studies by working in the UL Department of Canon Law, which was headed by Abraham. By tracing the successive stages of Silnicki's academic trajectory, the article introduces the reader to the origins and further development of these relationships, from his undergraduate years through his tenure at UL. This picture is further augmented by Silnicki's own reminiscences and testimonies preserved in his memoirs and diaries, in which he expresses not only his profound esteem for his mentors but also recounts their seminar methods, the research problems they addressed, and the scholarly ethos and normative framework that prevailed within the academic milieu. The article offers insight not merely into their mutual connections, but also into what Silnicki, the future Poznań historian of law and ecclesiastical law, ultimately inherited from his illustrious predecessors, and into the extent to which Balzer and Abraham became a source of lasting inspiration for his subsequent scholarly activity. Employing the historical-legal method, the study draws upon relevant literature and archival materials, such as the papers of Silnicki, Balzer, and Abraham, held in

the State Archives of the Lviv Region (Ukraine), the Archives of Adam Mickiewicz University in Poznań, and the Library of the Ossoliński National Institute in Wrocław (Poland).

Keywords: Tadeusz Silnicki, Oswald Balzer, Władysław Abraham, history of law, University of Lviv

Wstęp

Profesor Tadeusz Silnicki to znakomity historyk prawa, w tym prawa kościelnego, żyjący na przełomie XIX i XX wieku. Był Lwowianinem, jeśli chodzi o edukację wyższą i pierwszą pracę uniwersytecką, a jego intelekt „formowali wybitni lwowscy uczeni rozmaitych gałęzi wiedzy”¹. W wyniku różnych okoliczności druga część jego życia zawodowego przebiegała w poznańskim oraz – krótko – krakowskim środowisku uniwersyteckim². Sylwetka tego uczonego nie doczekała się dotąd kompleksowego opracowania, niemniej w odnoszących się do Silnickiego tekstach wielu autorów wskazuje na głęboką więź łączącą go z profesorami Oswaldem Balzerem i Władysławem Abrahamem. Ci dwaj wybitni historycy prawa „pozostaną dla niego na zawsze wzorami naukowców i pedagogów wielkiego stylu, którzy tworzyli nie tylko dzieła, ale i szkoły”³.

Celem artykułu jest ukazanie więzi łączącej ucznia z jego mentorami, ale także organizacji działalności uniwersyteckiej, zwyczajów akademickich oraz etosu pracy naukowej. Pierwsza część artykułu odnosi się do okresu, w którym Silnicki pozostawał w naukowym kręgu dwóch uczonych, najpierw jako student, a następnie współpracownik, uczęszczając na prowadzone przez profesorów Balzera i Abrahama seminaria naukowe i pracując w Katedrze Prawa Kościelnego. Druga część zawiera wspomnienia i publikacje Silnickiego na temat jego mentorów, które ukazują estymę i wdzięczność młodego, a potem dojrzałego już uczonego wobec tych dwóch badaczy. Wypowiedzi te pokazują też, jakie cechy przejął Silnicki od swoich wielkich mistrzów w toku wieloletniej współpracy i w jakim stopniu wdrażał je w swoim zawodowym i naukowym życiu.

Tekst powstał w oparciu o materiały archiwalne, tj. akta osobowe i materiały Silnickiego, Balzera i Abrahama znajdujące się w Państwowym Archiwum Obwodu Lwowskiego (DALO), Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

¹ Kazimierz Kolańczyk, „Tadeusz Silnicki 1889–1968”, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 31, z. 2 (1969): 352.

² W 1929 r. rozpoczął pracę na Uniwersytecie Poznańskim, a w 1948 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim. Szerzej: Antoni Dębiński i Magdalena Pyter, *Portrety polskich historyków prawa. Okres II Rzeczypospolitej* (Werset, 2024): 582–583.

³ Kazimierz Gołąb, „Tadeusz Silnicki. W 75-lecie urodzin i 50-lecie pracy naukowej”, *Prawo Kanoniczne* 9, z. 3–4 (1966): 342.

(AUAM) oraz w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (BZNO). Istotne dla powstania artykułu były wspomnienia i pamiętniki Silnickiego. Wykorzystano też niezbędną literaturę przedmiotu. Artykuł został przygotowany z zastosowaniem metody historyczno-prawnej.

1. W kręgu Balzera i Abrahama

Urodzony 5 października 1889 r. w Wierzchosławicach, położonych wówczas w granicach monarchii austro-węgierskiej, Tadeusz Silnicki⁴ wszystkie etapy edukacji przeszedł we Lwowie – stołecznym mieście Galicji. W okresie, gdy uczęszczał do miejscowego klasycznego Gimnazjum im. Franciszka Józefa, po raz pierwszy zetknął się z wykładowcami Uniwersytetu Lwowskiego, będącymi jednocześnie nauczycielami gimnazjalnymi. Były to tak znane już w środowisku naukowym osoby, jak: Władysław Witwicki – docent filozofii, Konstanty Wojciechowski – profesor historii literatury polskiej, ks. Adam Gerstmann – profesor teologii i dwukrotny rektor Uniwersytetu Lwowskiego⁵. „Już w gimnazjum – pisał po latach przyszły uczyony – objawiałem zamiłowanie do historii, literatury i nauki religii”⁶.

Silnicki podjął się realizacji jednej z wymienionych młodzieńczych pasji. Była nią historia, która po latach, w ramach poszerzania wiedzy, skoncentrowała się na historii prawa oraz historii prawa kościelnego. Po złożonym 20 czerwca 1908 r. egzaminie dojrzałości zapisał się na Wydział Filozofii miejscowego uniwersytetu. Studia historyczne odbył w latach akademickich 1908/09–1913/14. Naukę pobierał pod okiem takich profesorów, jak: Bronisław Dembiński, Ludwik Finkel i Stanisław Zakrzewski, wykładający historię Polski, Eugeniusz Romer – geograf, czy Jan Bołoz-Antoniewicz – historyk sztuki⁷. To im zawdzięcza staranną formację umysłową humanisty o szerokich horyzontach⁸.

⁴ AUAM, sygn. 126/43/63, Akta kadrowe Tadeusza Silnickiego, k. 5.

⁵ Jan Draus, *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie 1918–1946. Portret kresowej uczelni* (Księgarnia Akademicka, 2007).

⁶ AUAM, sygn. 126/43/63, k. 6.

⁷ Zamiłowanie do historii sztuki miało u Silnickiego nie tylko charakter uboczny. Od lat młodości gromadził obrazy i reprodukcje. Po ich utracie w wojennej zawierusze na nowo zaczął kompletować zbiory artefaktów kulturowych, które – jak podkreślał Kazimierz Kolańczyk – „umilały mu liczne samotności”. Kolańczyk, „Tadeusz Silnicki”, 352; zob. też: Joanna Pisulińska, *Lwowskie środowisko historyczne w okresie międzywojennym (1918–1939)* (Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2012).

⁸ W kwestii studiów historycznych: Mariola Hoszowska i Paweł Sierżęga, „Nauki historyczne na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego (1869–1914)”, w: *Alma Mater Leopoliensis. Dzieje humanistyki lwowskiej 1661–1946 (z dwoma interaktywnymi inwentarzami)*, t. 2: *Nauki historyczne*, red. Anna Dąbrowska i Helena Sojka-Masztalercz (Oficyna Wydawnicza Logos, 2025), 39–82;

W napisanym po latach życiorysie Silnicki akcentował zwłaszcza relacje z jednym z profesorów. Był nim wybitny lwowski historyk prawa, wykładowca na Wydziale Prawa i Umiejętności Politycznych, Oswald Balzer⁹. „Szczególnie oddawałem się studium historii prawa polskiego w słynnym seminarium prof. Balzera, którego członkiem byłem przez 10 semestrów [...]”¹⁰. Seminarium, w którym – jak wspominał inny przyszły uczyony, prof. Przemysław Dąbkowski – „kierownik rzucał ziarna nauki w młode i wrażliwe umysły”¹¹, prowadzone było w ramach Wydziału Prawniczego w latach 1888–1932. Posiedzenia odbywały się w pomieszczeniach uniwersyteckich w soboty, w wymiarze dwóch godzin tygodniowo, od 16.00 do 18.00 w obydwu semestrach. Liczba słuchaczy oscylowała w granicach 20 a 40 osób. Wśród uczestników stałych połowę stanowili adepci prawa, połowę zaś studenci historii. Ponadto stale lub tymczasowo na posiedzenia mogli uczęszczać inni studenci, a także osoby, których zainteresowania naukowe dotyczyły zagadnień historycznoprawnych i ustrojowych państwa¹².

Na początku każdego roku akademickiego prof. Balzer przedstawiał uczestnikom seminarium kilka zasad. Podstawową było zaznajomienie adeptów z badaniami źródłowymi, przygotowanie do samodzielnej pracy i uświadomienie, że praca naukowa oparta jest na systematyczności. Zgodnie z poglądami uczonego stosunek do pracy badawczej określany był głównie przez wniesienie do nauki jakiegoś *novum*. Jeśli efekt końcowy badań nie przynosił nowego rozwiązania podjętego problemu, był – zgodnie z zasadą Balzera – nieużyteczny dla nauki¹³.

Maria Stinia, „Uniwersytet Lwowski”, w: *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 22: *Szkolnictwo i oświata w Galicji 1772–1918*, red. Jerzy Krawczyk et al. (Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2015), 206–222.

⁹ Oswald Balzer (1858–1933), wybitny historyk prawa. Edukację wyższą odbył we Lwowie na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Franciszka Józefa I oraz na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W tym ostatnim pracował równocześnie w Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemiaskich. 31 października 1883 r. uzyskał stopień doktora prawa na krakowskiej uczelni, a na początku 1885 r. we Lwowie odbyła się jego habilitacja. W tym też roku powierzono mu prowadzenie wykładu z historii prawa polskiego, zaś 26 maja 1887 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym prawa polskiego i historii prawa, co było równoznaczne z obsadzeniem go na katedrze uniwersyteckiej. Por. DALO, f. 26, op. 5, Teczka profesora Oswalda Balzera; BZNO, Dz. rkps., sygn. 7708/III, t. I, Papiery Oswalda Balzera. Papiery rodzinne i osobiste; Henryk Olszewski, „Najmilejszy i najznakomitszy» uczeń Oswalda Balzera. O lwowskich powiązaniach Zygmunta Wojciechowskiego, *Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo* 311 (2010), nr 3270: 62; Andrzej Wierzbicki, „Oswald Balzer (1858–1933)”, w: *Złota księga historiografii lwowskiej w XIX i XX wieku*, red. Jerzy Maternicki i Leonid Zaszkiłniak (Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007), 253–268.

¹⁰ AUAM, sygn. 126/43/63, k. 6. Adnotację co do tego, że Silnicki był członkiem seminarium, znajdujemy także w *Curriculum vitae* prof. Balzera. Zob. BZNO, Dz. rkps, Papiery Oswalda Balzera, sygn. 7709/III, t. 2, cz. 1, Dokumenty dotyczące działalności naukowo-organizatorskiej, k. 32.

¹¹ Paweł Dąbkowski, „Seminarium prawa polskiego na Uniwersytecie Lwowskim”, *Gazeta Wieczorna* 704 (29 maja 1912): 5.

¹² Franciszek Bujak, „W hołdzie wielkiemu Polakowi”, *Kurier* 25 (27 stycznia 1934): 3.

¹³ Zygmunta Dębicki, *Iskry w popiołach* (Gebethner i Wolff, 1932), 35.

Profesor Balzer podkreślał, że priorytetowym celem seminarium jest samodzielna praca badawcza jego uczestników, zaś seminarium uniwersyteckie to podstawowa i optymalna forma kształcenia przyszłych pracowników naukowych. Jego zdaniem tego typu posiedzenia powinny służyć wyłącznie osobom, które miały wyraźną predyspozycję do pracy naukowej. Tym samym uznawał je za zbędne dla kształcących się w celu podjęcia praktyki prawniczej¹⁴. Metoda pracy polegająca na samodzielnym opracowaniu przydzielonego przez Balzera zagadnienia najwyraźniej odpowiadała studentowi Tadeuszowi Silnickiemu. Jak wspominał po latach:

Balzer za jedyny cel seminarium uważał opracowywanie przez uczniów tematów naukowych, które sam im dawał. Po przyznaniu tematu wraz ze wskazówkami pozostawiał ucznia, nawet początkującego, samemu sobie, rzucając go niby na głęboką wodę w głębinę źródeł, w odmet sprzecznej nieraz literatury przedmiotu, w chaos pytań i wątpliwości [...] ¹⁵.

Seminarzysta, a zarazem autor przygotowanej pracy przekazywał ją innym uczestnikom balzerowskich posiedzeń naukowych do krytycznej oceny, co skutkowało tym, że stopniowo szerokie gremium seminarzystów musiało zapoznać się z opracowywanym zagadnieniem. Na kolejnym posiedzeniu następowała dyskusja i merytoryczna wymiana poglądów. Lwowski uczony zwracał szczególną uwagę na sposób polemiki, która w żadnym razie nie mogła być skierowana *ad personam*. Podsumowaniem zebrania był wywód prof. Balzera, poddający szczegółowej ocenie przedstawianą pracę¹⁶. Istota tych naukowych spotkań polegała na tym, że właściwym, a zarazem podstawowym terenem pracy były materiały źródłowe. Tło badań stanowiła literatura przedmiotu, której dogłębne znanstwo i krytyczny stosunek wymagane były przez Balzera.

Silnicki, będąc jednym z uczestników seminarium, podjął się badań nad systemem politycznym i prawnym w Polsce w okresie Jagiellonów. Przeanalizował bogaty materiał dotyczący zasad wyboru poszczególnych władców, rolę i znaczenie szlachty dla procesu wyborczego oraz zwrócił uwagę na liczne kontrowersje odnoszące się do instytucji elekcji. Przygotowana praca przeszła wszystkie etapy seminaryjnych założeń. Końcowa ocena, sprowadzająca się do wystąpienia profesora, stanowiła

¹⁴ Zapiski asystenta O. Balzera, Jana Loho-Sobolewskiego zebrane przez P. Dąbkowskiego: Paweł Dąbkowski, *Oswald Balzer, Życie i dzieła (1858–1933)* (Towarzystwo Naukowe we Lwowie, 1934).

¹⁵ Tadeusz Silnicki, „Wspomnienia o seminariach Profesorów Oswalda Balzera i Władysława Abrahama”, w: *Z zagadnień szkolnictwa wyższego*, red. Jan Rutkowski (Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 1948), 77.

¹⁶ BZNO, Dz. rkps, Papiery Oswalda Balzera, sygn. 7779/III, t. 2, cz. I, Sprawozdanie z działalności seminarium Historii prawa polskiego, k. 162.

punkt kulminacyjny, w którym to Oswald Balzer „był sprawiedliwy. Nie szczędził krytyki, ale też i pochwał”¹⁷.

Praca młodego, dwudziestoczteroletniego Silnickiego zatytułowana *Prawo elekcji królów w dobie jagiellońskiej* zrobiła na profesorze jak najlepsze wrażenie, a on sam został dostrzeżony przez Balzera jako dobrze zapowiadający się badacz. Zyskał też możliwość publikacji tekstu, co bez wątpienia stanowiło pierwszy krok, a zarazem przepustkę do świata polskiej i zagranicznej nauki. Praca została wydrukowana w założonym i redagowanym przez prof. Balzera periodyku „*Studia nad Historią Prawa Polskiego*”¹⁸. O jej wysokim poziomie świadczy także fakt, że stała się podstawą uzyskania przez Silnickiego w 1914 r. stopnia doktora filozofii¹⁹. W latach 1914–1929 po zdaniu egzaminów nauczycielskich młody doktor uczył w lwowskich gimnazjach²⁰.

Najwyraźniej prof. Balzer rozbudził w Silnickim chęć do kontynuowania pracy badawczej i zaszczepił w nim motto, którego był niestrudzonym głosicielem: „[...] umiłowanie nauki dla jej samej”²¹. Wykonując pracę nauczyciela, Silnicki podjął jednocześnie studia prawnicze na UJK we Lwowie i realizował je w latach 1919–1921. Kurs ukończył „w formie absolutorium – jak zaznaczał w swoim życiorysie – bez ostatnich egzaminów”²². To jednak pozwoliło mu nieco zmienić kierunek zainteresowań naukowych, ale też znaleźć się pod naukową opieką innego lwowskiego koryfeusza nauki. „Oto oddałem się – relacjonował – historii prawa kościelnego, pod profesorem Władysławem Abrahamem”²³, którego asystentem byłem w latach

¹⁷ Silnicki, „Wspomnienia o seminariach”, 79.

¹⁸ Tadeusz Silnicki, *Prawo elekcji królów w dobie jagiellońskiej* (Tow. dla popierania nauki polskiej, 1913).

¹⁹ DALO, nr 25, op. 5, spr. 1727, Teczka personalna Tadeusza Silnickiego [b.p.].

²⁰ AUAM, sygn. 126/43/63, k. 6.

²¹ „Przemówienie prof. Oswalda Balzera na uroczystości wręczenia złotego medalu dnia 4.12.1928 r.”, *Słowo Polskie* 338 (7 grudnia 1928): 6.

²² AUAM, sygn. 126/43/63, k. 5.

²³ Władysław Abraham (1860–1941), znakomity historyk prawa kościelnego. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości rozpoczął studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Po otrzymaniu nominacji z Wydziału Krajowego w latach 1880–1882 odbył aplikację w krakowskim Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich. Następnie przez dwa lata był stypendystą Akademii Umiejętności, a w 1883 r. ukończył aplikację sądową i adwokacką. W 1886 r. uzyskał habilitację na podstawie książki: *Proces inkwizycyjny w ustawach Innocentego III i we współczesnej nauce* (Kraków 1887). Od 1888 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym prawa kościelnego na Wydziale Prawa Uniwersytetu Lwowskiego i niebawem uzyskał kierownictwo Katedry Prawa Kościelnego. Jak możemy przeczytać w opinii Rady Wydziału Prawa lwowskiej uczelni: „jego prace z dziedziny ustroju kościoła w Polsce są wprost epokowymi i podstawowymi”. DALO, f. 26, op. 5, nr 1, Akta personalne Władysława Abrahama; AUJ, sygn. WP 138, Teczka habilitacyjna Władysława Abrahama; APAN, sygn. III-170, materiały Władysława Abrahama; zob. też: Józef Koredczuk, „Wiryliści uczelni wyższych i Akademii Umiejętności w Sejmie Krajowym galicyjskim”, *Wrocławsko-Lwowskie Zeszyty Prawnicze* 13 (2022): 29; Dębiński i Pyter, *Portrety polskich historyków prawa*,

1923–1929”²⁴. W początkowym okresie współpracy, dzięki swemu mentorowi, Silnicki wyjechał na stypendium do Francji. Uzupełniał tam swoją wiedzę i nabywał nowe doświadczenia na stażu na uniwersytecie paryskim (Sorbonie), w *École pratique des hautes études* oraz w *Bibliothèque nationale*. „Praca ta – wspominał w swoim życiorysie – wywarła ogromny wpływ na rozszerzenie moich naukowych i kulturalnych horyzontów”²⁵.

Profesor Abraham, uznając odpowiednie przygotowanie młodego adepta nauki, zwrócił się w październiku 1924 r. do Rady Wydziału Prawa i Umiejętności Politycznych UJK z prośbą o mianowanie Silnickiego asystentem wolontariuszem przy Katedrze Prawa Kościelnego²⁶. Po poparciu przez dziekana wydziału uchwały tego gremium przed Senatem Akademickim Silnicki został zatrudniony na rok 1925²⁷. Przed upływem tego czasu kierownik Katedry Prawa Kościelnego ponownie zawniósował o awans na stanowisko starszego asystenta i dalsze zatrudnienie. Dotyczyło to okresu od 1 maja 1925 r. do 30 września 1927 r.²⁸ W *Programie wykładów na rok akademicki 1926–1927* widnieje informacja, że Silnicki razem z Abrahamem prowadzili ćwiczenia z prawa kościelnego w wymiarze czterech godzin tygodniowo²⁹.

Na początku kwietnia 1927 r. Silnicki wniósł do Rady Wydziału Prawa UJK podanie o dopuszczenie go do habilitacji w zakresie prawa kościelnego. Jako podstawę wniosku wskazał przygotowaną pod naukową opieką prof. Abrahama pracę *Organizacja archidjakonatu w Polsce*. Po przeprowadzonym postępowaniu habilitacyjnym 27 czerwca 1927 r. Rada Wydziału postanowiła nadać Silnickiemu *veniam legendi* w zakresie prawa kościelnego³⁰. 1 października 1927 r. prof. Abraham wystąpił do Senatu Akademickiego z wnioskiem o przedłużenie Silnickiemu zatrudnienia do 1 października 1929 r.³¹ W efekcie zawarcia tej umowy nowo mianowany docent

27–42; Magdalena Pyter, „Władysław Abraham – historyk prawa kościelnego”, *Czasopismo Prawno-Historyczne* 58, z. 2 (2006): 305–319, <https://doi.org/10.14746/cph.2006.2.15>.

²⁴ AUAM, sygn. 126/43/63, k. 6. W innym z życiorysów Silnicki pisał, że od 1921 r. pełnił funkcje asystenckie przy Katedrze Prawa Kościelnego. Analizując dokumenty archiwalne, można jednak sądzić, że chodziło o niesformalizowaną jeszcze współpracę.

²⁵ AUAM, sygn. 126/43/63, k. 5.

²⁶ DALO, nr 25, op. 5, spr. 1727 [b.p.]. W. Abraham jako kierownik Katedry Prawa Kościelnego prowadził dla II roku wykład: Prawo kościelne katolickie, w wymiarze 5 godzin tygodniowo. *Program wykładów na rok akademicki 1924/1925. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie* (Lwów 1924), 11.

²⁷ DALO, nr 25, op. 5, spr. 1727, k. 5.

²⁸ DALO, nr 25, op. 5, spr. 1727, k. 6. Umowa została podpisana na okres od 1 czerwca 1925 r. do 31 lipca 1927 r.

²⁹ *Program wykładów na rok akademicki 1926–1927. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie* (Lwów 1926), 11. Od roku akademickiego 1929/30 ćwiczenia te Abraham prowadził z Leonem Halbanem. *Program wykładów na rok akademicki 1929–1930* (Lwów 1929), 9.

³⁰ DALO, nr 25, op. 5, spr. 1727, k. 11.

³¹ DALO, nr 25, op. 5, spr. 1727, k. 20. Po uzyskaniu habilitacji Silnicki dostał propozycję objęcia Katedry Prawa Kościelnego na poznańskiej uczelni, co miało nastąpić 1 października 1928 r.

zgłosił na rok akademicki 1927/28 wykład: Źródła prawa kościelnego, w wymiarze dwóch godzin tygodniowo, w każdym trymestrze³².

Poza dydaktyką Silnicki uczestniczył w latach 1920–1928 w seminarium prawa kościelnego prowadzonym przez prof. Abrahama³³. Było ono, jak donosił jeden z uczestników, „atrakcją lwowskiego życia naukowego oraz kuźnią myśli naukowej”³⁴. Abraham odmiennie niż Balzer postrzegał użyteczność historii prawa. Twierdził, iż jest ona „konieczną podstawą naukową i uzupełnieniem wykształcenia prawniczego”³⁵. Metoda przyjęta przez Abrahama oparta była na stopniowym wprowadzaniu seminarzysty w lekturę i interpretację źródeł. Referowanie przygotowanych prac nie było stałym elementem posiedzeń, choć zdarzało się, że profesor poświęcał przygotowanej rozprawie czas na forum seminaryjnym. Zdaniem Silnickiego posiedzenia w ogóle nie miały ustalonego programu.

Prawie każda sesja miała swój charakter i odrębne oblicze, podczas gdy inne, następne z kolei, wyglądały inaczej. Ten sposób prowadzenia seminarium pozornie luźny miał swoje zalety: wprzęgał we wspólną robotę i zmuszał do umyślowego wysiłku całe grono uczestników [...]. Rozmaitość programu rozszerzała horyzonty, a obfitość materiału źródłowego [...] pozwalała każde twierdzenie poprzeć dowodem. Na tym polu nieprześcigniony był profesor³⁶.

Tym, co dodatkowo ujęło młodego badacza, było to, że Abraham, będąc uczonym miary europejskiej, potrafił sprowadzić spotkania z uczniami do delikatnej, pełnej taktu rozmowy. Zawsze był wyrozumiały dla niewykształconych jeszcze słuchaczy, dla których historia prawa kościelnego bywała dyscypliną wręcz egzotyczną i trudną

W odpowiedzi kandydat stwierdził, że propozycję przyjmuje, a pozostały czas wykorzysta na lepsze przygotowanie „pod kierownictwem Profesora Abrahama, który nie poskąpi w tej dziedzinie swych doświadczonych rad i wskazówek”. AUM, sygn. 208/66, Teczka prof. T. Silnickiego. Wydział Prawa [b.p.].

³² AUM, sygn. 208/66, k. 25. W spisie wykładów figuruje wykład: Ustrój Kościoła katolickiego. Zob. *Program wykładów na rok akademicki 1928–1929. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie (Lwów 1928)*, 10.

³³ Seminarium było prowadzone w latach 1888–1939.

³⁴ Jakub Sawicki, „Władysław Abraham (1860–1941)”, *Kwartalnik Historyczny* 3–4 (1953): 411. Ocena seminarium w środowisku naukowym była jednoznacznie pozytywna. I tak np. Rada Wydziału Prawa UJK w piśmie skierowanym do Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego zaznaczyła, iż zdaniem profesorów: „seminarium to stoi na stopie europejskiej. Cieszy się ono tak wielkim uznaniem, iż na posiedzenia przyjeżdżają w charakterze słuchaczy profesorowie Uniwersytetów z Krakowa i Lublina” oraz że „jego seminarium znane jest w całej Polsce, a nawet zagranicą jako pierwszorzędną szkoła, przygotowująca pracowników naukowych w zakresie prawa kanonicznego i historii kościoła w Polsce”. DALO, f. 26, op. 5, Teczka personalna Władysława Abrahama, k. 35 i 36.

³⁵ Władysław Abraham, „O potrzebach nauki historii prawa”, *Nauka Polska* 10 (1929): 286.

³⁶ Silnicki, „Wspomnienia o seminariach”, 81.

do zrozumienia. Profesor nigdy nie wywierał nacisku na studenta, powtarzając, że praca naukowa jest wpływem przede wszystkim wolnej woli i indywidualnego zamięłowania³⁷.

Nabyte doświadczenie naukowe pozwoliło Silnickiemu w okresie, gdy uczestniczył w seminarium Abrahama, na opracowanie kilku ważnych publikacji, takich jak: *Ordo visitationis z początku XV w.*³⁸, *Wpływy francuskie na organizację Kościoła w Polsce w XII i XIII w.*³⁹, *Wpływy francuskie na polski Kościół w XI–XIII w.*⁴⁰ oraz wspomniana wyżej książka na temat archidiaconatu, stanowiąca podstawę habilitacji.

2. Tadeusz Silnicki o swoich Mistrzach

Silnicki wielokrotnie już jako samodzielny badacz, pracujący na uczelniach w Poznaniu czy Krakowie, powracał w wypowiedziach do czasów, kiedy uczestniczył kolejno w dwóch seminariach wybitnych lwowskich uczonych⁴¹. Swoje zapatrywania na ich temat zawarł w zdaniu, iż „dział historycznoprawny zajaśniał na Uniwersytecie Lwowskim światłem tak silnym, iż promieniało ono stąd na całą Polskę, a to dzięki Balzerowi w prawie polskim i Abrahamowi w prawie kościelnym”⁴². Podobny ton miała jego wypowiedź opublikowana kilka lat wcześniej. Pisał wówczas, iż kondycja rodzimych badań w zakresie historii prawa, które uczeni bez kompleksów mogli porównywać z poziomem nauki europejskiej, „zawdzięczaliśmy uczonym miary, jak [...] Balzer i Abraham we Lwowie, którzy działali nie tylko jako badacze źródeł i autorowie dzieł, lecz także jako pedagodzy, kierownicy seminariów i twórcy prawdziwych szkół [...]”⁴³.

³⁷ Silnicki, „Wspomnienia o seminariach”, 81.

³⁸ Tadeusz Silnicki, „Ordo visitationis z początku XV w.”, w: *Księga pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera*, t. 2, red. Władysław Abraham et al. (Druk. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1925), 465–477; odb. Lwów 1925, 12.

³⁹ Tadeusz Silnicki, „Wpływy francuskie na organizację Kościoła w Polsce w XII i XIII wieku”, w: *Pamiętnik IV Zjazdu Historyków Polskich w Poznaniu 1925 r.* (Polskie Towarzystwo Historyczne, 1925), 6.

⁴⁰ Tadeusz Silnicki, „Wpływy francuskie na Kościół polski w XI–XIII w.”, *Przegląd Teologiczny* 7 (1926): 49–69; odb. Lwów 1926, 23.

⁴¹ Odzwierciedleniem tej postawy Silnickiego jest następująca wypowiedź: „Jeden rys charakteru zjednywał mu wszakże sympatię tych, którzy bliżej się z nim stykali, i budził szacunek u jego przyjaciół i uczniów. Tak rzadko dziś spotykany pietyzm dla pamięci swoich mistrzów i wdzięczność dozgonna dla nich za ich przewodnictwo na drodze powołania do pracy badawczej. Uczuciom tym dawał wyraz prywatnie i publicznie, w słowie i w piśmie, w sposób budzący wzruszenie i szacunek”. Jakub Sawicki, „Śp. Prof. Dr Tadeusz Silnicki (5 X 1889–1968)”, *Prawo Kanoniczne* 13, z. 3–4 (1970): 275.

⁴² Tadeusz Silnicki, „Władysław Abraham (1860–1941)”, w: Władysław Abraham, *Organizacja Kościoła w Polsce do połowy wieku XII* (Templum, 1962), 20.

⁴³ Silnicki, „Wspomnienia o seminariach”, 77.

Wielokrotnie odnosił się także z osobna do każdego ze swoich mentorów. Profesora Balzera wspominał z wyjątkową atencją, widząc w nim nie tylko „uczonego – twórcę, największego historyka ustroju Polski”⁴⁴, ale przede wszystkim człowieka, który „był niedostępny kompromisom i ustępstwom czy odstępstwom, [...] który miał w sobie coś z bohatera, jakąś osobistą wzniosłość, rzec by można świętość”⁴⁵. Silnicki do tego stopnia uznawał Balzera za jedynego przedstawiciela nauk historycznoprawnych, że niemal nie brał pod uwagę faktu, iż niegdyś Balzer doskonalił swoje umiejętności naukowe pod okiem uczonych tej miary, co Ksawery Liske czy Michał Bobrzyński⁴⁶. Tezę, którą chętnie lansował w publikacjach na temat Balzera, było zdanie, iż „był Oswald Balzer przede wszystkim z siebie samego [...]”⁴⁷.

W swoich wypowiedziach Silnicki eksponował dwa główne walory Balzera: pracę naukową i głęboki patriotyzm. Co do pierwszego twierdził, że nauka była czymś tak oczywistym, że stanowiła wręcz drugą naturę profesora. Żeby jednak czerpać z tej pracy radość – co także charakteryzowało Balzera – potrzebna jeszcze była choćby odrobina talentu. Balzerowski talent – zdaniem Silnickiego – był „tak wielki i taki, który niewielu tylko przypadł w udziale. Talent w całym tego słowa znaczeniu konstrukcyjny, [...] krytyczny, który strzegł przed ryzykownymi hipotezami, [...] talent polemiczny, który sprawiał, że wyjątkowo pociągały Balzera wszelkie zagadnienia sporne [...]”⁴⁸.

Duże wrażenie na Silnickim robiła także patriotyczna postawa Balzera. Obserwował ją u swego mistrza głównie w systematycznej, wytężonej pracy naukowej, licznych opracowaniach doniosłych zagadnień historycznoprawnych, udziale w roli obrońcy w sądowym procesie o Morskie Oko czy w fakcie zorganizowania i założenia Towarzystwa dla Popierania Nauki Polskiej w 1901 r. we Lwowie⁴⁹. Silnicki dostrzegał jednak ową postawę patriotyczną uczonego także w drobnych kwestiach, jak: wyrafinowana, poprawna polszczyzna, którą profesor posługiwał się na co dzień, zamiłowanie do muzyki klasycznej, a także bogata spuścizna etyczna, „którą obok naukowej, pozostawił po sobie”⁵⁰. Lwowski mistrz był w oczach swojego ucznia mędrcem, „a jego zdanie wypowiedziane w szczególnie ważnych momentach, nieczęsto,

⁴⁴ Tadeusz Silnicki, *Oswald Balzer. Wspomnienie* (1933), 4.

⁴⁵ Silnicki, *Oswald Balzer*, 8.

⁴⁶ Jan Kodrębski, „Oswald Balzer i jego szkoła historii prawa polskiego”, w: *Z dziejów humanistycznych i matematycznych szkół naukowych*, red. Michał Zgórzak (Polska Akademia Nauk. Komitet Historii Nauki i Techniki, 1993), 56.

⁴⁷ Silnicki, *Oswald Balzer*, 3.

⁴⁸ Tadeusz Silnicki, „Pamięci Oswalda Balzera”, *Kurier Literacko-Naukowy* 10 (6 marca 1933): 1.

⁴⁹ Co do tej strony działalności O. Balzera zob. Magdalena Pyter, *Oswald Balzer i lwowska szkoła historycznoprawna* (Wydawnictwo KUL, 2010).

⁵⁰ Silnicki, „Pamięci Oswalda Balzera”, 1.

ale odważnie, szczerze i szlachetnie, urastało do znaczenia wyroku, wydanego przez autorytet naukowy⁵¹.

Silnicki nie szczędził równie wzniosłych słów swojemu drugiemu mentorowi, prof. Władysławowi Abrahamowi. Najwyraźniej nurtowało go pytanie, czym kierował się jeden z jego mistrzów, bezgranicznie oddając się pracy badawczej, zwłaszcza naukom historycznoprawnym. W poszczególnych publikacjach stawiał to pytanie, dochodząc wreszcie do wniosku, że czynnikami, dzięki którym Abraham podjął taką decyzję, była sytuacja społeczno-polityczna znajdującego się w niewoli zaborczej kraju oraz więź naukowa i współpraca z prof. Michałem Bobrzyńskim, wybitnym krakowskim historykiem i prawnikiem⁵².

W oczach Silnickiego Abraham był człowiekiem renesansu, który „utrzymywał stały kontakt nie tylko z nauką, lecz także z kulturą europejską, kontakt żywy, polegający na autopsji i doświadczeniu”⁵³. Tym samym Silnicki nawiązywał do licznych europejskich podróży naukowych swojego mistrza, dzięki którym – jak twierdził – były uczeń – Abraham stał się specjalistą dyscypliny mającej globalny rozmiar⁵⁴. „Bo żadna historia nie jest w takim stopniu powszechna, co historia Kościoła [...] i żadne prawo nie ma tak powszechnego zasięgu, jak kościelne [...]”⁵⁵. Silnicki był pod wrażeniem zagranicznych dokonań Abrahama, zwłaszcza że – jak podkreślał – były one wyprawami w jakimś sensie w nieznaną, bez poprzedników, którzy eksplorowali już dane zagadnienie i bez przewodników⁵⁶. Z drugiej jednak strony bardzo dobrze rozumiał podejmowanie tak ryzykownych działań. Twierdził bowiem, że lwowskiego uczonego „pociągała osobliwie wszelka geneza, gdzie było pełno niejasności i trudności”⁵⁷.

Szczególna sposobność, by wyrazić wdzięczność swemu lwowskiemu mistrzowi, nadarzyła się prof. Silnickiemu, kiedy pracował na Uniwersytecie w Poznaniu. Pod koniec 1930 r. razem z prof. Zygmuntem Wojciechowskim był inicjatorem procesu zmierzającego do nadania Abrahamowi tytułu doktora *honoris causa* poznańskiej

⁵¹ Silnicki, „Pamięci Oswalda Balzera”.

⁵² Silnicki, „Władysław Abraham”, 12.

⁵³ Silnicki, „Władysław Abraham”, 22.

⁵⁴ W. Abraham w zyciorysie pisał: „Dla celów naukowych odbyłem liczne podróże, czy to po archiwach i bibliotekach w Polsce, we wszystkich trzech dawnych zaborach, czy też za granicą, zwłaszcza we Włoszech i Niemczech” (DALO, f. 26, op. 5, Teczka Abrahama, k. 30). W Rzymie Abraham był ponad 30 razy, prowadząc badania w Archiwum Watykańskim i w rzymskiej Centralnej Bibliotece Narodowej im. Wiktora Emanuela II (Biblioteca Nazionale Centrale di Roma).

⁵⁵ Silnicki, „Władysław Abraham”, 22.

⁵⁶ Dzięki zapałowi, umiejętnościom i rozległej wiedzy Abrahama zwłaszcza rzymska ekspedycja przyniosła cenne dla nauki polskiej efekty. Zestawienie publikacji oraz wykładów sprawozdawczych Abrahama z wyjazdów zagranicznych: Bibliografia prac Władysława Abrahama (1881–1930), zest. J. Adamus, w: DALO, f. 26, op. 5, Teczka Abrahama, k. 140–154.

⁵⁷ Tadeusz Silnicki, „Działalność naukowa”, w: Abraham, *Organizacja Kościoła*, 25.

uczelni. W dołączonym do wniosku referacie przygotowanym przez Silnickiego autor zwracał się do Rady Wydziału Prawno-Ekonomicznego z wnioskiem, żeby poznańska uczelnia wyraziła hołd dla tego wielkiego uczonego⁵⁸. Kilka lat później, jakby podsumowując sylwetkę swego mistrza, Silnicki napisał: „Biografia Abrahama – to karta w dziejach umysłowości polskiej jedna z najpiękniejszych, karta z rozdziału o polskiej nauce historyczno-prawnej”⁵⁹.

Warto podkreślić, że mistrzowie Silnickiego często odwzajemniali mu wyrażane uznanie. Czynie to jednak w bardziej formalnym tonie, głównie przy okazji wydawanych opinii naukowych i awansowych swojego ucznia. Abraham w następujący sposób scharakteryzował sylwetkę naukową Silnickiego:

Jest to pracownik bardzo sumienny, ścisły, unika taniego rozgłosu, jego prace mają trwałą wartość, oparte są na dokładnym opanowaniu materiału źródłowego i literatury, metoda jego jest ściśle naukowa. Zajmuje się on głównie epoką wczesnego średniowiecza, ogłasza prace w języku polskim i niemieckim. Na podkreślenie zasługuje, że zna równie dobrze historię prawa polskiego, a także historię sztuki polskiej⁶⁰.

Również podczas pierwszej próby zatrudnienia Silnickiego na Uniwersytecie Poznańskim w 1922 r. dziekan wydziału prof. Zygmunt Lisowski zwrócił się z prośbą o wyrażenie opinii do profesorów Balzera i Abrahama co do kompetencji młodego lwowskiego doktora. Profesor Balzer odpisał, że Silnicki należy do tych uczonych, którzy posiadają „pełną kwalifikację naukową [...]” do zajęcia proponowanego stanowiska⁶¹. Profesor Abraham natomiast stał na stanowisku, że do sprawy zatrudnienia będzie można wrócić za rok, gdy kandydat odbędzie staże zagraniczne i nabierze doświadczenia⁶². W rozpoczętym w 1927 r. ponownie postępowaniu o zatrudnienie Silnickiego w Poznaniu zapytany w tej sprawie przez władze Wydziału Prawa prof. Abraham zakomunikował: „Jest kandydatem poważnym”⁶³. Zebrana pod koniec października 1927 r. komisja wydziałowa, podsumowując przeprowadzone postępowanie, nie zapomniała podkreślić naukowego pochodzenia kandydata na poznańską katedrę. W konkluzji zapisano:

⁵⁸ Piotr Alexandrowicz, „Władysław Abraham – doktor honoris causa Uniwersytetu Poznańskiego”, w: *Jurisprudencja lwowska. Ogólnopolska Konferencja Naukowa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, red. Joanna Kruszyńska i Mikołaj Labijak (Wydawnictwo Naukowe UAM, 2012), 107–108.

⁵⁹ Silnicki, „Działalność naukowa”, 22.

⁶⁰ DALO, f. 26, op. 5, nr 354, Akta personalne Leona Halbana [b.p.].

⁶¹ BZNO, Dz. rkps., sygn. 7693/II, t. 35, Korespondencja Oswalda Balzera (1899–1932), k. 70.

⁶² DALO, f. 26, op. 5, Teczka Abrahama. Pismo z dnia 17 marca 1923 r., k. 35.

⁶³ AUAM, sygn. 208/66, Akta Wydziału Prawa.

Dr Silnicki który jest uczniem najwybitniejszych żyjących polskich historyków prawa, prof. Abrahama i Balzera, niewątpliwie spełni w tej dziedzinie te nadzieje, do których uprawnia jego tymczasowa działalność naukowa⁶⁴.

Wnioski

Profesor Tadeusz Silnicki, późniejszy historyk prawa i prawa kościelnego, jako młody człowiek miał możliwość uczestniczyć w seminariach dwóch lwowskich koryfeuszy nauki, profesorów Oswalda Balzera i Władysława Abrahama. W okresie, gdy Silnicki zdobywał szlify naukowe, uniwersytet we Lwowie oraz uprawiane tam nauki prawne, w tym historia prawa, stały na najwyższym europejskim poziomie. Znakomitą kondycję zawdzięczał on dwóm wspomnianym uczynom.

Znamienne jest to, że Silnicki, mając humanistyczne inklinacje, z wyjątkowym zamiłowaniem do historii sztuki, ostatecznie skupił swą naukową uwagę na historii prawa i prawa kościelnego. Można sądzić, że nie dokonałby tego wyboru, gdyby nie jego wielcy poprzednicy. Zachowane wspomnienia Silnickiego o seminariach i samych profesorach – te publikowane i te pozostające w materiałach archiwalnych – stanowią interesujące źródło wiedzy nie tylko o wybitnych uczonych, ale także o ich autorze oraz o organizacji nauki w początkach XX wieku, zarówno w systemie zaborczym, jak i w II Rzeczypospolitej. Przede wszystkim rzucają światło na relacje łączące ucznia z jego mistrzami.

Analiza okresu, w którym Silnicki pozostawał pod naukowym wpływem profesorów Balzera i Abrahama, a także jego działalność zawodowo-naukowa jako już dojrzałego badacza pozwalają na wskazanie cech, które nabył dzięki swoim profesorom. Przede wszystkim dotyczyło to historii prawa – dziedziny, którą podjął i kontynuował do końca życia. Jego publikacje odzwierciedlają umiejętność łączenia badań z zakresu historii prawa z badaniami prawa kościelnego w ujęciu historycznym. Silnickiego charakteryzowała ponadto rzetelność naukowa oraz to, co jego mentorzy określali jako „imperatyw poszukiwania prawdy”. Podobnie jak Abraham, Silnicki wielokrotnie wyjeżdżał za granicę, gdzie w kilku ośrodkach naukowych zdobywał nowe kompetencje. Nie bez znaczenia okazała się też opinia lwowskich mistrzów przy zatrudnieniu Silnickiego w Poznaniu. Współpraca z nimi dawała bowiem gwarancję, że kandydat na poznańską katedrę reprezentuje najwyższy poziom naukowy i że nieobcy jest mu etos pracy. Nie ulega zatem wątpliwości, że prof. Silnicki był sukcesorem obu swoich mentorów, zarówno w badaniach, jak i w postawie zawodowej i życiowej.

⁶⁴ AUAM, sygn. 208/66.

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

- APAN, sygn. III-170, materiały Władysława Abrahama.
 AUAM, sygn. 126/43/63, Akta kadrowe prof. Tadeusza Silnickiego, k. 5, 6.
 AUAM, sygn. 208/66, Akta Wydziału Prawa.
 AUJ, sygn. WP 138, Teczka habilitacyjna Władysława Abrahama.
 AUM, sygn. 208/66, Teczka prof. T. Silnickiego. Wydział Prawa [b.p.].
 BZNO, Dz. rkps, Papiery Oswalda Balzera, sygn. 7709/III, t. 2, cz. 1, Dokumenty dotyczące działalności naukowo-organizatorskiej, k. 32.
 BZNO, Dz. rkps, Papiery Oswalda Balzera, sygn. 7779/III, t. 2, cz. 1, Sprawozdanie z działalności seminarium Historii prawa polskiego, k. 162.
 BZNO, Dz. rkps., sygn. 7693/II, t. 35, Korespondencja Oswalda Balzera (1899–1932), k. 70.
 BZNO, Dz. rkps., sygn. 7708/III, t. I, Papiery Oswalda Balzera. Papiery rodzinne i osobiste.
 DALO, f. 25, op. 5, spr. 1727, Teczka personalna Tadeusza Silnickiego [b.p.].
 DALO, f. 26, op. 5, nr 1, Akta personalne Władysława Abrahama.
 DALO, f. 26, op. 5, nr 354, Akta personalne Leona Halbana [b.p.].
 DALO, f. 26, op. 5, Teczka personalna Władysława Abrahama, k. 30, 35, 36, 140–154.
 DALO, f. 26, op. 5, Teczka profesora Oswalda Balzera.

Źródła drukowane

- Program wykładów na rok akademicki 1924/1925. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie.* Lwów 1924.
Program wykładów na rok akademicki 1926–1927. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Lwów 1926.
Program wykładów na rok akademicki 1928–1929. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Lwów 1928.
Program wykładów na rok akademicki 1929–1930. Lwów 1929.
 „Przemówienie prof. Oswalda Balzera na uroczystości wręczenia złotego medalu dnia 4.12.1928 r.”, *Słowo Polskie* 338 (7 grudnia 1928): 6.
 Silnicki, Tadeusz. *Oswald Balzer. Wspomnienie.* Poznań 1933.
 Silnicki, Tadeusz. „Wspomnienia o seminariach Profesorów Oswalda Balzera i Władysława Abrahama”. W: *Z zagadnień szkolnictwa wyższego*, red. Jan Rutkowski. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 1948.

Opracowania

- Abraham, Władysław. „O potrzebach nauki historii prawa”. *Nauka Polska* 10 (1929): 286–296.
 Alexandrowicz, Piotr. „Władysław Abraham – doktor honoris causa Uniwersytetu Poznańskiego”. W: *Jurisprudencja lwowska. Ogólnopolska Konferencja Naukowa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Poznań, 30 marca 2012 r.*, red. Joanna Kruszyńska i Mikołaj Labijak. Wydawnictwo Naukowe UAM, 2012.

- Bujak, Franciszek. „W hołdzie wielkiemu Polakowi”. *Kurier* 25 (27 stycznia 1934): 3.
- Dąbkowski, Paweł. *Oswald Balzer. Życie i dzieła (1858–1933)*. Towarzystwo Naukowe we Lwowie, 1934.
- Dąbkowski, Paweł. „Seminarium prawa polskiego na Uniwersytecie Lwowskim”. *Gazeta Wieczorna* 704 (29 maja 1912): 5.
- Dębicki, Zygmunt. *Iskry w popiołach*. Gebethner i Wolff, 1932.
- Dębiński, Antoni, i Magdalena Pyter. *Portrety polskich historyków prawa. Okres II Rzeczypospolitej*. Werset, 2024.
- Draus, Jan. *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie 1918–1946. Portret kresowej uczelni*. Księgarnia Akademicka, 2007.
- Gołąb, Kazimierz. „Tadeusz Silnicki. W 75-lecie urodzin i 50-lecie pracy naukowej”. *Prawo Kanoniczne* 9, z. 3–4 (1966): 239–362.
- Hoszowska, Mariola, i Paweł Sierżęga. „Nauki historyczne na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego (1869–1914). W: *Alma Mater Leopoliensis Dzieje humanistyki lwowskiej 1661–1946 (z dwoma interaktywnymi inwentarzami)*. T. 2: *Nauki historyczne*, red. Anna Dąbrowska i Helena Sojka-Maształercz. Oficyna Wydawnicza Logos, 2025.
- Kodreński, Jan. „Oswald Balzer i jego szkoła historii prawa polskiego”. W: *Z dziejów humanistycznych i matematycznych szkół naukowych*, red. Michał Zgórzak. Polska Akademia Nauk. Komitet Historii Nauki i Techniki, 1993.
- Kolańczyk, Kazimierz. „Tadeusz Silnicki 1889–1968”, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 31, nr 2 (1969): 351–357.
- Koredczuk, Józef. „Wiryliści uczelni wyższych i Akademii Umiejętności w Sejmie Krajowym galicyjskim”. *Wrocławsko-Lwowskie Zeszyty Prawnicze* 13 (2022): 25–37.
- Olszewski, Henryk. „»Najmilejszy i najznakomitszy« uczeń Oswalda Balzera. O lwowskich powiązaniach Zygmunta Wojciechowskiego”. *Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo* 311 (2010), nr 3270: 59–72.
- Pisulińska, Joanna. *Lwowskie środowisko historyczne w okresie międzywojennym (1918–1939)*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2012.
- Pyter, Magdalena. *Oswald Balzer i lwowska szkoła historycznoprawna*. Wydawnictwo KUL, 2010.
- Pyter, Magdalena. „Władysław Abraham – historyk prawa kościelnego”. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 58, z. 2 (2006): 305–319. <https://doi.org/10.14746/cph.2006.2.15>.
- Sawicki, Jakub. „Śp. Prof. Dr Tadeusz Silnicki (5 X 1889–1968)”. *Prawo Kanoniczne* 13, z. 3–4 (1970): 274–285.
- Sawicki, Jakub. „Władysław Abraham (1860–1941)”. *Kwartalnik Historyczny* 3–4 (1953): 411–432.
- Silnicki, Tadeusz. „Działalność naukowa”. W: Władysław Abraham. *Organizacja Kościoła w Polsce do połowy wieku XII*. Templum, 1962.
- Silnicki, Tadeusz. „Ordo visitationis z początku XV w.” W: *Księga pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera*, t. 2, red. Władysław Abraham, Leon Piniński i Przemysław Dąbkowski. Druk. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1925.
- Silnicki, Tadeusz. „Pamięci Oswalda Balzera”. *Kurier Literacko-Naukowy* 10 (6 marca 1933): 1.
- Silnicki, Tadeusz. *Prawo elekcji królów w dobie jagiellońskiej*. Tow. dla popierania nauki polskiej, 1913.

- Silnicki, Tadeusz. „Władysław Abraham (1860–1941)”. W: Władysław Abraham. *Organizacja Kościoła w Polsce do połowy wieku XII*. Templum, 1962.
- Silnicki, Tadeusz. „Wpływy francuskie na Kościół polski w XI–XIII w.” *Przegląd Teologiczny* 7 (1926): 49–69.
- Silnicki, Tadeusz. „Wpływy francuskie na organizację Kościoła w Polsce w XII i XIII wieku”. W: *Pamiętnik IV Zjazdu Historyków Polskich w Poznaniu 1925 r.* Polskie Towarzystwo Historyczne, 1925.
- Stinia, Maria. „Uniwersytet Lwowski”. W: *Galicja i jej dziedzictwo*. T. 22: *Szkolnictwo i oświata w Galicji 1772–1918*, red. Jerzy Krawczyk, Julian Dybiec i Kazimierz Szmyd. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2015.
- Wierzbicki, Andrzej. „Oswald Balzer (1858–1933)”. W: *Złota księga historiografii lwowskiej w XIX i XX wieku*, red. Jerzy Maternicki i Leonid Zaszkiłniak. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007.